

Austrumeiropas radikāli labējiem “politiskajiem uzņēmējiem” un viņu uzskatiem, lēmumiem un darbību.

Tomēr gribu uzsvērt, ka Minkenberga darbs ir devis būtisku pieensumu Austrumeiropas pēdējo trīsdesmit gadu politisko procesu izpratnē, kā arī īpaši palīdz izskaidrot labēji radikālā spārna ietekmi reģionā.

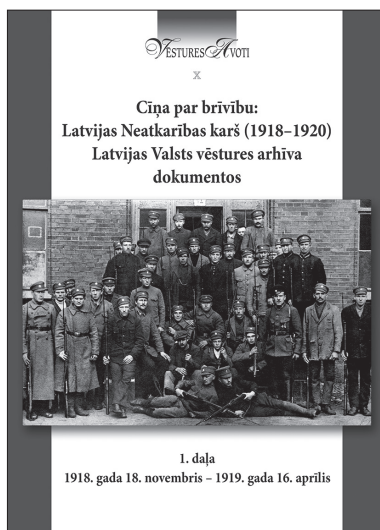
Pēteris Timofejevs

<https://doi.org/10.22364/lviz.110.10>

SEKMĪGS SĀKUMS

Cīņa par brīvību: Latvijas Neatkarības karš (1918–1920) Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumentos. 1. daļa:
1918. gada 18. novembris – 1919. gada 16. aprīlis. Sast.: Ēriks Jēkabsons, Jānis Šiliņš. Rīga: Latvijas Nacionālais arhīvs, 2019. 335 lpp. (Vēstures avoti, X)

Daudzie Latvijas vēstures intereseanti var būt gandarīti: neilgā laikā viņu rīcībā būs dokumentu krājums četrās daļās, veltīts Latvijas Neatkarības karam. Kā pamatoti atzīmē tā sastādītāji, līdz šim nav tapis neviens Latvijas Neatkarības karam pilnīgi veltīts dokumentu krājums. Pirmā daļa jau ir iznākusi un ir daudzsološs sākums. Tā aptver visgrūtāko Neatkarības kara posmu – no Latvijas Republikas bruņoto spēku veidošanas sākuma līdz vācu spēku īstenotajam 1919. gada 16. aprīļa apvērsumam. Tajā ievietoti 190 dokumenti, no kuriem 152 ir pirmpublicējumi. Visi dokumenti ir pamatīgi komentēti, bez tam krājuma vērtību ceļ akadēmiski precīzs ievads un nobeigumā burtiski pa dienām sastādītā notikumu hronika, atsedzot laikmeta kolorītu un daudzveidību. Šādu hroniku varēja sastādīt tikai laikmeta ļoti labi pārzinātāji. Lai arī sastādītāji ir uzsvēruši, ka krājums neietver dokumentu kopas, kas attiecas uz Padomju Latviju

un tās armiju, kā arī uz vācu, krievu, igauņu, somu un citu militāro formējumu darbību Latvijas teritorijā, viņi pamatoti atzīst, ka tam būtu nepieciešami atsevišķi izdevumi, tomēr arī šajā krājumā rodama plaša informācija par tiem: piemēram, šķiet, ka lasītāju vairākumam – vai vismaz tiem, kuri nav cītīgi sekojuši Ērika Jēkabsona plašajām akadēmiskajām interesēm, – tā būs pirmā reize, kad viņi iepazīsies ar krievu pulkvedi Mihailu Afanasjevu (1884–1941), kura 270 cilvēku lielā pretpadomju partizānu vienība – tajā dienēja arī liels skaits latviešu – bija pirmā, kura 1918. gada 30. novembrī sadūrās ar Latvijā iebrukušo Sarkanā armiju, bet pēc tam, atkāpusies uz Rīgu, 9. decembrī stājās Latvijas Pagaidu valdības dienestā (“Es, zemāk parakstījies [...] pulkvedis Afanasjevs, apņemos: 1. No šī līguma parakstīšanas brīža kopā ar manis saformēto jātnieku nodaļu [...] aizsargāt Latvijas robežas no boļševiku bandu iebrukuma” – dok. Nr. 17, 62. lpp.). Krājumā, protams, liela vērtība ir veltīta latviešu karaspēka formēšanai Igaunijā un latviešu un igauņu cīņām Ziemeļlatvijā – par ko vēl būs runa turpmāk, taču sastādītāju uzmanībai nav paslidējusi arī interesanta detaļa no cīņām Kurzemes frontē: tur 1919. gada 29. janvārī latviešu atsevišķā bataljona (un vācu un krievu daļu) pusē uzbrukuma kaujā pie Skrundas piedalījās no Igaunijas ar tvaikoni “Vaasa” atbraukusi igauņu Studentu bataljona neliela karavīru grupa (vajadzības gadījumā viņi veiktu arī Latvijas Pagaidu valdības evakuāciju uz Igauniju – dok. Nr. 92, 144. lpp.; arī 307. lpp.).

Latvijas neatkarība tika pasludināta 1918. gada 18. novembrī, bet jau 22. novembrī Sarkanās armijas daļas sāka iebrukumu Latvijā un ieņēma Rozentavu (Zilupi). Jautājums par karaspēku, kas spētu aizstāvēt proklamēto neatkarību, uzreiz bija kļuvis par Latvijas Pagaidu valdības galveno, faktiski – dzīvības un nāves jautājumu. Kā zināms, jau 11. novembrī, nedēļu pirms Latvijas neatkarības proklamēšanas, bet pāris dienu pēc tam, kad Rīgā bija pasludināta t.s. Baltijas valsts,¹ vācu 8. armijas (kura bija okupācijas karaspēks Latvijā) vadība atļāva veidot Baltijas landesvēru kā šīs Baltijas valsts zemessardzi, kurā izšķiroša vieta bija ierādīta vācbaltiešiem.² Savukārt – kā mēs redzam krājumā – dažas dienas vēlāk, sākot ar 16. novembri, Rīgā aktīvu darbību oficiāli atjaunoja un izvērsa 1917. gadā izveidotā Latvju kareivju nacionālā savienība Roberta

¹ Par to sīkāk sk.: Raimonds Cerūzis (2004). *Vācu faktors Latvijā (1918–1939): Politiskie un starpnacionālie aspekti*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 61.–63. lpp.

² Sīkāk sk.: Inesis Feldmanis (2019). Kad dzima Latvijas valsts? No: *Varas Latvijā no Kurzemes hercogistes līdz neatkarīgai valstij: Esejas*. Rīga: Latvijas Universitāte, 540.–541. lpp.

Dambiša vadībā, un tieši šajā dienā arī politiķi, kuri gatavoja Latvijas neatkarības pasludināšanu, uzsāka diskusijas par tās bruņoto spēku izveidi. 17. novembrī, pieņemot jaundibināmās Tautas padomes politisko platformu, tika nolemts, ka “Latvijas Tautas milicija (apsardzības spēks) dibināma uz iesaukšanas pamatiem, neizslēdzot brīvprātīgo pieteikšanos” (dok. Nr. 2, 41. lpp.). Lai arī bija paredzēta iesaukšana, izsludināt vispārējo mobilizāciju Kārļa Ulmaņa vadītā Pagaidu valdība neuzdrošinājās, galvenokārt baidoties no vācu okupācijas varas negatīvas nostājas pret eventuālu karaspēka boļševizēšanos – šādas bažas bija pamatotas, un Pagaidu valdībai uzticamu latviešu vienību veidošanās balstījās uz iesaukšanas elementiem un brīvprātību, un kopumā, kā 30. novembrī uz Rīgu ziņoja Valkas apriņķa apsardzības priekšnieks, “pieteikšanās tautas armijā iet pagaidām gausi” (dok. Nr. 8, 47. lpp.). Pat tas neapmierināja vācu okupācijas varas iestādes, un, kā 2. decembrī atzina Ulmanis, “apsardzības nodaļu organizēšanā valdībai ir bijis jāatduras uz okupācijas varas celtiem šķēršļiem, kura nepieļauj pastāvīgas armijas dibināšanu” (dok. Nr. 9, 49. lpp.). Pagaidu valdībai bija jāmeklē līgumisks attiecību veids ar vācu okupācijas varu, kurš noregulētu Pagaidu valdības rīcībā esoša karaspēka izveidošanu. No tā cēlās zināmā mērā bēdīgi slavenais 7. decembra – un vēl vairāk 29. decembra – Latvijas Pagaidu valdības līgums ar Vācijas ģenerālpilnvaroto Baltijā Augustu Vinnigu par Latvijas zemessardzes (landesvērā) izveidošanu, kurš, jo īpaši tāpēc, ka saglabāja vācisko landesvēra nosaukumu, sagādāja Ulmaņa valdībai neslavu kā vācu marionetei un vēl vairāk veicināja simpātiju pieaugumu lieliniekiem (tiesa, nav viegli atbildēt uz jautājumu, kādas Ulmanim bezcerīgajā situācija bija alternatīvas). Par to krājums sniedz ļoti pārlicinošus pierādījumus.

Lai arī sastādītāji neuzskata, ka Latvijā bija sācies pilsoņu karš,³ vismaz daži pilsoņu kara elementi pastāvēja, un par to mēs krājumā varam pārlicināties. Tas, ka 22. novembrī, tieši tajā dienā, kad Sarkanā armija iebruka Latvijā, Valkā sāka iznākt lieliniecisks laikraksts “Sarkanais Karogs”, vai tas, ka 26. novembrī Valmierā lielinieku sasauktā tautas sapulcē tika nosūtīts apsveikums Ļeņinam un Trockim, vēl nebūtu nekas liels, bet 24. decembrī izveidotā Rīgas kara organizācija ar mērķi organizēt bruņoto sacelšanos vai, īpaši, aktīvā pretdarbība Pagaidu valdības darbībai – bija kas cits. Vidzemes apgabala apsardzības priekšnieks Jānis Apinis 13. decembrī no Cēsīm ziņoja uz Rīgu, ka “vietējie iedzīvotāji ir ļoti

³ Vai par to var runāt, sīkāk sk.: Aldis Miņins (2015). *Cīņa par varu Krievijas postimpērijas Rietumu perifērijā 1917–1920*. Rīga: Aut. izdevums, 197.–201. lpp.

uztraukti. Viņi tiek terorizēti no lieliniekiem ar draudiem” un tā rezultātā Valmierā ir izdevies saformēt tikai 5 cilvēku vienību Pagaidu valdības karaspēkam, “citi atturas, baidīdamies no lielinieku atriebības” (dok. Nr. 24, 68. lpp.). Šāds ziņojums nebija viens: 16. decembrī Apinis ziņoja, ka “Raunas pagastā vietējie lielinieki izsludinājuši republiku”, un ka “Cēsis pagājušo nakti [...] nezināmas personas apšaudīja kazarmu, kura nolemta dibināmām rotām [Pagaidu valdības]” (dok. Nr. 30, 75. lpp.); savukārt Vidzemes apsardzības apgabala 5. rotas komandieris J. Vēbers 26. decembrī informēja, ka viņam uzticētā rotā ir tikai 6 cilvēki un ka Limbažos “visi strādnieki izturējās pret mums ļoti naidīgi. Katru rītu uz māju stūriem līmētas proklamācijas “Nāve baltiem gvardiem un Pagaidu valdībai”” (dok. Nr. 50, 97. lpp.). Lai arī Kurzemē un Rīgā ar latviešu vienību formēšanu veicās labāk nekā Vidzemē (Latgalē to vispār nepaspēja uzsākt, Sarkanajai armijai strauji ieņemot novadu), Pagaidu valdībai jau 9. decembra sēdē nācās konstatēt, ka “sakopotās rotās ir arī diezgan liels lielinieku procents” (dok. Nr. 16, 60. lpp.).

Nekas tik dramatiski neapstiprināja šo secinājumu kā notikumi Rīgā 1918. gada decembra pēdējās dienās un 1919. gada janvāra sākumā, kad lielākā daļa no jaunizveidotā latviešu karaspēka izrādījās pilnīgi nelojāla Pagaidu valdībai. Krājums par to sniedz jaunus un interesantus materiālus, kuru vidū ar savu oriģinalitāti īpaši izceļas liecība par II Rīgas brīvprātīgo rotas leitnanta Ernesta Maršala (1890–1941) sekmēm, pārliecinot rotas vairākumu neatstāt Rīgu līdz ar Pagaidu valdību, bet, kā viņš sludināja, gaidīt Sarkano armiju un pievienoties tai: “Lielākā daļa no kareivjiem, paklausot leitnantam Maršalam, palika Rīgā, tā ka no 190 tikai 16 aizgāja” (dok. Nr. 75, 121. lpp.; laikmeta sarežģītības liecība ir arī paša Maršala liktenis – nodienējis Padomju Latvijas armijā, viņš 1919. gada 22. maijā, līdzīgi šīs armijas vairākumam, dezertēja, iestājās Latvijas Pagaidu valdības bruņotajos spēkos, kas drīz vien pārtapa par Latvijas armiju, un par kaujās parādīto varoņdarbu ne tikai izbeidza apsūdzību par viņa 1919. gada janvāra rīcību, bet pat viņu apbalvoja ar Lāčplēša Kara ordeni – turpat, 122. lpp.). Savukārt pārskatā par Cēsu rotas darbību Rīgā 1919. gada janvārī lasāmi vienkārši, bet ļoti iespaidīgi vārdi par atkāpšanos 3. janvārī: “. kad karaspēks bija pārgājis pār Daugavu, pulkvedis Kolpaks [Kalpaks, tobrīd apakšpulkvedis] pārliecinājās, cik ir līdzgājēju. Rezultāti bija ļoti bēdīgi. Izrādījās, ka tikai mazākā daļa ir Rīgu atstājuši” (dok. Nr. 184, 261. lpp.). Rīgā par šo dienu briesmīgumu laikam vispārliciecināšāk liecināja 12 privātpersonu liķi, kuri gulēja pie Rīgas pilsētas 2. teātra; viņus bija nošāvuši deģenerējušies Vācijas armijas zaldāti (turpat, 303. lpp.).

Būdamā spiesta faktiski bēgt uz Liepāju, Pagaidu valdība arī tur nonāca ļoti smagā situācijā: no vienas puses, kā tika atzīmēts valdības sēdē 7. janvārī, “latviešu iedzīvotāju lielākā daļa simpatizē lieliniekiem” (dok. Nr. 78, 127. lpp.), bet, no otras puses, kā tika spriests 8. janvārī, vācu militārā pārvalde “grib paturēt vienīgo varu Liepājā un vācu radītā Liepājas guberņā, tā ka Pag[aidu] valdības darbība šeit būtu lielā mērā traucēta” (dok. Nr. 81, 131. lpp.). Šādos apstākļos valdība tomēr sāka īstenot vairākas nelielas, vācu varas iestāžu neatļautas vai daļēji slepenas mobilizācijas Liepājā un apkārtējos pagastos, kuras nespēja dot lielākus panākumus, kamēr valdība nebija skaidri un viennozīmīgi deklarējusi to, ko no tās visvairāk gaidīja latvieši: agrārā jautājuma risinājumu, muižu sadali un zemes piešķiršanu bezzemniekiem.⁴ To lieliski izjuta pulkvedis Kalpaks, kurš februārī rakstīja apsardzības ministram: “.. visus mobilizētos stipri interesē zemes jautājums. Lai varētu uz viņu noteikti atbildēt un dot tiem tēvijas sargiem pārliecību, ka viņu dziņa pēc zemes tiks apmierināta, lūdzu attiecīgu Pagaidu valdības skaidrojumu” (dok. Nr. 111, 169. lpp.). Dot tādu skaidrojumu, kādu no tās gaidīja karavīri, valdība, būdamā militāri atkarīga no vietējo vāciešu zemessardzes, kuras rindās bija tieši tie vācu muižnieki, kuri zaudētu savus zemes īpašumu, vēl nespēja: 27. februārī valdība gan publicēja rīkojumu par bezzemnieku apgādāšanu ar zemi, bet vēl ne uz privāto, bet uz valsts un zemnieku agrārbankai piederošo muižu un valsts mežu rēķina.⁵ Tas bija pietiekoši, lai pastiprinātu vācu landesvēriešu un viņu atbalstītāju nepatiku pret Pagaidu valdību, bet vēl nepietiekoši, lai būtiski mainītu latviešu nostāju pret to: Apsardzības ministrijas ziņojumā martā atzīts, ka “Iedzīvotāji nav skaidrībā par Pagaidu valdību. Viņi saprot Pagaidu valdību kā vācu baronu aizstāvjus” (dok. Nr. 150, 207. lpp.).

Kā jau atzīmēts, krājums sniedz plašu priekšstatu par atšķirīgo stāvokli Ziemeļvidzemē, sākot ar 1919. gada 7. janvāri, kad no Liepājas uz Tallinu devās par militāro pārstāvi Igaunijā ieceltais kapteinis Jorgis Zemītāns (1873–1928), kurš 20. janvārī noslēdza vienošanos ar Igaunijas armijas virspavēlniecību par latviešu vienību izveidi Igaunijas armijas sastāvā un militāro sadarbību; 3. februārī viņš tika iecelts par latviešu kara spēka pavēlnieku Igaunijā un Ziemeļvidzemē: tobrīd tika veidots kara spēks, kurš, atšķirībā no stāvokļa Kurzemē, nebija pakļauts vācu kontrolei

⁴ Sikāk sk.: Jānis Šiliņš (2016). Karš par zemi: karojošo pušu agrārā politika Latvijā 1919. gadā. *Latvijas Arhīvi*, 1, 92.–130. lpp.

⁵ Sikāk sk.: Valdis Bērziņš (atb. red.) (2003). *20. gadsimta Latvijas vēsture. II. Neatkarīga valsts, 1918–1940*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 82.–83. lpp.

un pretdarbībai. Zemitāna vārds lasītājiem ir vairāk zināms – vismaz viena Rīgas dzelzceļa stacija par to atgādina, bet Pagaidu valdības pilnvarnieka Markusa Gailiša, tāpat kā daudzu Zemitānam pakļauto latviešu virsnieku vārdi laikam ir mazāk pazīstami: lasot krājuma dokumentus, tie kļūst mums zināmi (dok. Nr. 95, 106, 142 u.c. dokumenti). Pretēji Kurzemei, Zemitāns varēja brīvi izsludināt latviešu mobilizāciju Igaunijā un atbrīvotajās Ziemeļvidzemes daļās (“mobilizācija [...] norisinājās gludi”, viņš secināja 12. martā – dok. Nr. 144, 202). Krājums sniedz ļoti svarīgas ziņas par Ziemeļvidzemes atbrīvošanas gaitu – īpaši nozīmīgs ir Zemitāna rūpīgais pārskats par karadarbību no 27. marta līdz 12. aprīlim (dok. Nr. 175, 242.–245. lpp.), kurš atsedz arī neizbēgamās problēmas attiecībās ar igauņu karaspēku (“Pateicoties tam, ka igauņu kara spēks negrib iet uz priekšu un pavēles paliek neizpildītas, mūsu abi spārni, uz priekšu ejot, palika nepiesēgti..” – 245. lpp.). Krājumā arī pirmo reizi publicēts Latvijas un Igaunijas 18. februāra militārās sadarbības līgums, kuru Tallinā parakstīja Jorģis Zemitāns un Jānis Ramans un kurš “par pagaidām ietilpstošām Igaunijas republikā” noteica ne tikai Valkas pilsētu un Valkas apriņķi, bet pat divus pagastus Valmieras apriņķī (dok. Nr. 109, 167. lpp.). Šis līgums patiešām bija ļoti strīdīgs no Latvijas interešu viedokļa, tāpēc vērtīgi ir tas, ka krājumā ir ievietots Ramana vēlākais skaidrojums Pagaidu valdības ārlietu ministram Zigfrīdam Meierovicam par līguma noslēgšanas apstākļiem (tajā, cita starpā, rakstīts: “.. nekā nelīdz, vai mēs līgumu parakstām vai ne, igauņi tā kā tā rīkojas Valkā un Valkas apkārtnē kā savā zemē..” – dok. Nr. 186, 275. lpp.). Viens no vērtīgākajiem publicējumiem ir Oto Hasmaņa, vēlākā Satversmes sapulces locekļa, 1928. gadā rakstītās atmiņas par stāvokli Ziemeļvidzemē 1919. gada sākumā. Lai arī tās Ēriks Jēkabsons jau pirms vairākiem gadiem ir publicējis un komentējis “Latvijas Vēstures Institūta Žurnālā”,⁶ tagad, pateicoties krājumam, tās iegūs plašāku apriti. Viens no aizkustinošākajiem momentiem Hasmaņa atmiņās ir stāsts par civiliedzīvotāju atbalstu latviešu karaspēkam. Viņu vidū izcēlās kāda Emīlija Skrīvere, kura “atnāca pie manis un uz galda uzlika lielāku čupu naudas – 5000 rbļ. Par tādu patriotismu pārsteigts, es jautāju viņai, vai viņa arī zina, ko dara. Uz to viņa man atbildēja: “Jā, es zinu: ja nebūs brīvas Latvijas, tad arī man tā nauda nav vajadzīga”” (dok. Nr. 185, 266. lpp.).

⁶ Ēriks Jēkabsons (2011). Stāvoklis Ziemeļlatvijā 1919. gada sākumā: Valkas latviešu sabiedriskā darbinieka Oto Hasmaņa liecība. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 3, 140.–158. lpp.

Atgriezīsimies pie notikumiem Kurzemē. Nav šaubu, ka Kurzemes un Rīgas atbrīvošanā no barbariskās lielinieku diktatūras galvenā loma piederēja vācu – vietējo un valsts vāciešu – karaspēkam, bet līdz brīvībai vēl bija jāpiedzīvo šausmīgi brīži. Padomju varas izvērstais sarkanais terors ļoti smagi skāra vācbaltiešus, īpaši muižniecību un pat sievietes. Un masveida slepkavības, kad, Padomju Latvijas armijai 30. janvārī ieņemot Ventspili, tika nogalināti 100 gūstā kritušie vācu karavīri, izraisīja vēl lielāku atriebību no vācu daļām: 24. februārī, pēc septiņu stundu ilgajām ielu kaujām, tās padzina sarkanos no Ventspils, atriebjoties par gūstekņu nošaušanu, tika nošauti 400 pilsētas iedzīvotāji. Tas pats vēlāk notika citās pilsētās (“Visa vara atrodas vāciešu rokās, kuri izved teroru visšausmīgākajos apstākļos.”; lasāms vienā no dokumentiem – dok. Nr. 167, 235. lpp.). Ieņemot Jelgavu 18. martā, netika paspēts atbrīvot cietumā ieslodzīto 351 cilvēku, kurus bēgošie lielinieki aizdzina sev līdzī, – 250 tika nogalināti un nosviesti ceļmalā; atriebībai tika nogalināti 500 cilvēki (308., 313. lpp.; Kurzemes atbrīvošanā piedalījās arī krievu daļas firsta Anatola Līvena vadībā, bet tās Jelgavā, kā atzīmēja latviešu prese, “pret iedzīvotājiem izturējās korekti” – 35. lpp.).

Jau 19. februārī Pagaidu valdība uzskatīja par vajadzīgu izveidot izmeklēšanas komisiju prokurora Kārļa Kvelberga (1876–1945) vadībā, kurai bija jāizmeklē vācu karavīru veiktā nošaušana. Piemēram, nav zināms, vai kaut ko ļaunu padomju varas laikā bija nodarījuši Kuldīgas apkaimes iedzīvotāji Jēkabs Strazdiņš un Herberts Akerblūms, taču viņus 9. februārī noslepkavoja vācu zaldāti – acimredzot no kādas valsts vāciešu (Vācijas) daļas; lieta tika izmeklēta, un izmeklēšanas slēdziens tika aizsūtīts Ulmanim; pat šodien tas lasāms ar šausmām: “Nošauto liķus zaldāti paņēma aiz kājām un aizvilka aiz šķūņa, un paši aizjāja uz mājām. Otrā dienā atkal atjāja pie šķūņa vācu zaldāti, apskatīja liķus un iejāja kalpu mājās, kur pavēlēja, lai abi liķi tiktu aprakti. Lieli cilvēki kalpu mājās nebija, tāpēc liķus vajadzēja aprakt pie minētā šķūņa vienam vairāk kā 60 gadus vecam vīram ar 3 puiku no 10 līdz 12 gadiem palīdzību” (dok. Nr. 179).

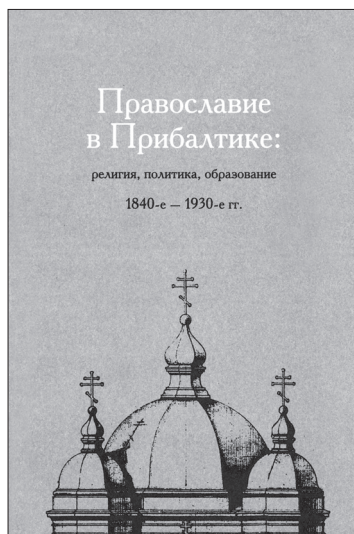
Vairāki dokumenti parāda 1919. gada 16. aprīļa puča sagatavošanu. Neapmierināti ar Pagaidu valdības politiku – latviešu karaspēka palielināšanu, pirmajiem solījumiem par agrāro reformu, arvien konsekvētāku orientāciju uz Antantes valstīm –, vietējie vācu landesvērīši un viņu atbalstītāji Dzelzsdivīzijā un citās vācu daļās centās visiem spēkiem pretdarboties Pagaidu valdības nostiprināšanās procesam. Tē nozīmīgs ir Jelgavas pilsētas un Dobeles apriņķa komandanta vietas izpildītāja A. Grundmaņa (1887–1920) 2. aprīļa ziņojums no Jelgavas (pēc tam, kad

latviešu virsleitnants F. Zommers bija Jelgavā uz ielām izlimējis Pagaidu valdības uzsaukumu par bezzemnieku apgādāšanu ar zemi, “Zommers kungs tika arestēts, pa priekšu novests uz cietumu. Pēc tam uz vācu komandantūru – Zommers kungs vēl nav atlaists [..] No vācu kareivjiem cieš sevišķi Jelgavas pagaidu valdības mantu krājumi un noliktavas. Pastāvīgi žēlojas par vācu rekvizīcijām un laupīšanām vietējie iedzīvotāji” – dok. Nr. 164, 230. lpp.) un Ventspils un aprīņķa komandanta A. Krišjāņa (1896–1933) ziņojums 10. aprīlī (“Visas Pagaidu valdības iestādes tiek pilnīgi paralizētas un attīstīt savu darbību nevar, jo vācu vietējas iestādes liek viņiem šķēršļus uz katra soļa” – dok. Nr. 176, 246. lpp.). Ar to vēl nebija gana; tika uzsākta Ulmaņa Pagaidu valdības gāšanas gatavošana: 13. aprīlī viena vācu daļa jau apšaudīja latviešu karavīrus, nākamajā dienā vācu karavīri apcietināja latviešu munīcijas sardzi; tika uzsākta Pagaidu valdības telefona sakaru bloķēšana (dok. Nr. 177, 247. lpp.; arī 316. lpp.). Vācieši sāka izplatīt baumas par gaidāmo latviešu komunistu sacelšanos Liepājā, lai ar to maskētu gatavošanos pučam (dok. Nr. 178, 248. lpp.).

Kas notika tālāk – to mēs uzzināsim jau pavisam drīz: krājuma sastādītāji prot strādāt ne tikai kvalitatīvi, bet arī raiti, saņemot arī savu studentu palīdzību, par ko viņi tiem ir laipni izteikuši pateicību. Tas ir patīkami.

Aivars Stranga

<https://doi.org/10.22364/lviz.110.11>

Pravoslavie v Pribaltike: reliģija, politika, obrazovanie 1840-e – 1930-e gg. Sost. Irina Piart.
Tartu: University of Tartu Press, 2018. 527 s.
ISBN 9789949776795
[*Pareizticība Baltijā: reliģija, politika, izglītība, 19. gs. 40. gadi – 20. gs. 30. gadi.* Sast. Irina Pjarta]

Pareizticība Latvijā, tāpat kā Igaunijā, atjaunotās neatkarības laikā ir visstraujāk augošā kristīgā denominācija,